

Het dier in de mens

Het dier in de mens

Hugo Renaerts

Inleiding

We overvliegen het amazonegebied.

De oppervlakte van het Amazonewoud bedraagt meer dan zes miljoen vierkante kilometer. Het regenwoud strekt zich uit over negen landen: Bolivia, Brazilië, Colombia, Equador, Frans-Guyana, Guyana, Peru, Suriname en Venezuela.

Het grootste gedeelte ligt in Brazilië. Het Amazonebekken vormt het grootste zoetwaterreservoir van onze planeet en ongeveer een vijfde van al het stromend water vindt zijn weg door de Amazonerivier, die 6.868 kilometer lang is, dezelfde afstand als die tussen New York en Berlijn. Ze is bijna twee keer zo lang als de Mississippi-rivier en vijf keer langer dan de Rijn.

Het Amazonegebied is een schatkamer vol exotische planten en dieren. Samen met de Russische oerbossen zijn de wouden van het amazonegebied de grootste van de wereld. Er is ook veel biodiversiteit. Op één hectare van deze wouden kunnen soms meer plantensoorten aangetroffen worden dan in heel Europa.

Er komen ook veel vreemde en speciale dier- en plantensoorten voor in het tropisch regenwoud. De waterlelie die er voorkomt is met een diameter van twee meter bijvoorbeeld de grootste bloem op aarde; er komen mini-aapjes voor van ongeveer 130 gram en spinnen als de Caranguejeira-spin die groter zijn dan een honkbal.

Naast vreemde soorten komen er in dit gebied ook bedreigde diersoorten voor, zoals de jaguar, die gewild is om zijn pels. Naast de jaguar is het tropisch regenwoud de habitat van nog 56 andere bedreigde diersoorten.

Naast de al bekende vreemde, bedreigde, niet-bedreigde en minder vreemde soorten, waarvan we weten dat ze in de Amazone voorkomen, zijn er ook soorten die nog ontdekt moeten worden. Slechts veertig procent van de insecten zou tot nu toe geïdentificeerd zijn. Er zijn meer dan 300.000

plantensoorten bekend in het Amazonegebied, maar nog steeds zijn er naar schatting zo'n 20.000 soorten te ontdekken.

Om een voorbeeld te geven van de dieren die hier nog kunnen voorkomen; in het afgelopen decennium zijn zeven nieuwe apensoorten, twee nieuwe vogelsoorten en tientallen nieuwe kikker- en vissoorten ontdekt.

Niet alleen is de Amazone de habitat van vele dieren- en plantensoorten, maar de plantensoorten die er voorkomen bieden nog een andere functie. Van oudsher worden de plantensoorten en producten die eruit voortkomen door medicijnmannen gebruikt in medicijnen. Hoewel deze niet altijd werkten, vormen planten uit het Amazonegebied de basis van veel moderne medicijnen.

Door regen en verdamping boven het regenwoud wordt het water voordurend gerecycled. Als het regenwoud wordt vernietigd, heeft dit klimaatveranderingen tot gevolg. Er zijn op lokaal niveau al klimaatveranderingen waargenomen, en dit effect zal alleen maar toenemen naarmate een groter deel van het regenwoud wordt vernietigd.

Tijdens het regenseizoen, de Moesson genoemd, dat van november tot juni duurt, treden de belangrijkste en grootste zijtakken van de Amazonerivier buiten hun oevers. Hierdoor raken grote gebieden van het oerwoud overstromd. Die overstroming kan zich doorzetten tot wel 200 kilometer afstand van de oorspronkelijke bedding van de rivier en beslaat op dat moment een gebied van de grootte van Engeland. Ook worden er gigantische niveauverschillen gemeten tussen de waterstanden in de verschillende seizoenen. Het hoogteverschil tussen het natte en droge seizoen kan soms wel de hoogte bereiken van een gebouw van acht verdiepingen. Op een hectare Amazoneregenwoud treft men vaak meer dan 200 verschillende boomsoorten aan. Dit tekent de enorme biodiversiteit van het regenwoud en ook de bedreiging van uitsterving van soorten als er intensief wordt gekapt.

Op één zo'n boom werden een keer 72 verschillende soorten mieren vastgesteld. In de Amazone rivier zelf komen ongeveer dertig keer zoveel vissoorten voor als in alle Europese rivieren bij elkaar.

De Amazonerivier telt meer dan drieduizend zeldzame waterdieren, waaronder twee typen rivierdolfijnen, de reuzenotter, schildpadden en alligators.

Tijdens het regenseizoen verlaten de roze rivierdolfijnen de hoofdrivier en zwemmen ze het overstromde regenwoudgebied in, waar men ze tussen de bomen door kan zien zwemmen en jagen. Jaguars zijn de grootste katachtigen op het westelijk halfrond en staan bekend om hun snelheid. Er werden snelheden van vijftig mijl per uur geregistreerd. Dankzij het vegetarisch dieet is de luiaard een sterke diersoort gebleken in het regenwoud; in veel gebieden is de luiaard, van alle grotere zoogdieren, in de meerderheid.

Oliemaatschappijen en illegale houtkap vormen de grootste bedreigingen voor de ongecontacteerde Peruaanse stammen in het Amazonewoud. Meer dan zeventig procent van het Peruaanse Amazonegebied wordt door de regering verpacht aan oliemaatschappijen. Een aantal regio's binnen dit gebied wordt bewoond door stammen die hier in volledige afzondering leven.

De exploratie naar olie is met name gevaarlijk voor deze stammen, omdat voorheen afgelegen gebieden hierdoor ook toegankelijk worden voor andere buitenstaanders, zoals houtkappers en kolonisten. Zij maken gebruik van de wegen en paden die door de exploratieteams zijn gemaakt om het gebied binnen te komen.

“Mijn mensen zijn allemaal omgekomen. Hun ogen begonnen pijn te doen, ze begonnen te hoesten, ze werden ziek en stierven ter plekke in het woud”. Een Nahua vrouw bescheef wat er gebeurde nadat haar stam voor het eerst contact had met buitenstaanders’

In het verleden heeft olie-exploratie geleid tot gewelddadige en noodlottige contacten met de in afzondering levende stammen. In het begin van de jaren tachtig van de vorige eeuw

heeft exploratie door Shell geleid tot contact met de geïsoleerde Nahua stam. Binnen een paar jaar was meer dan de helft van de Nahua-stam overleden.

Tegenwoordig werken meerdere oliemaatschappijen in gebieden waar ongecontacteerde inheemse stammen leven, inclusief de leefgebieden van de Cacataibo en de Nanti.

Intussen beschrijft Peru haar beleid naar internationale bedrijven toe als ‘open’. De regering moedigt nieuwe bedrijven actief aan in gebieden te exploreren waar de ongecontacteerde Mashco-Piro en de Isconahua leven.

De andere serieuze bedreiging wordt gevormd door de illegale houthakkers, waarvan er veel op zoek zijn naar mahonie. Dit hout staat bekend als ‘rood goud’ en brengt op de wereldmarkt een zeer hoge prijs op.

Het regenwoud van Peru is een van de laatste plaatsen op aarde waar nog exploitabele reserves van mahoniebomen te vinden zijn; dit heeft geleid tot een ‘rood-goudkoorts’ voor deze laatste bomen.

Helaas betreft dit dezelfde gebieden als waar de ongecontacteerde stammen leven, wat inhoudt dat houthakkers hun land binnendringen en dat contact bijna onvermijdelijk is.

In 1996 hebben illegale houthakkers een ontmoeting met een aantal Murunahua afgedwongen. In de daaropvolgende jaren stierf ruim vijftig procent van de Murunahua-stam, voornamelijk door verkoudheden, griep en andere luchtweginfecties.

Door de overstroming van hun leefgebied door houthakkers zijn leden van een geïsoleerde stam de grens van Peru overgevlucht naar Brazilië.

Bron: Wikipedia

De stam die we in dit boek vernoemen is gefantaseerd en bestaat dus niet echt. De schrijver heeft wel getracht de situatie zo realistisch mogelijk voor te stellen wat betreft de locatie en de migratie.

Uiteraard berust het verhaal zelf op pure fantasie.

Hoofdstuk 1

In het amazonewoud van Peru, tussen Urucará en Lago Mocambo, aan de grens met Brazilië, maakt de rivier een grote bocht. Het is een waterrijk gebied dat regelmatig overstromd wordt. Hier en daar zijn open plekken en daar wonen kleine stammen. Primitieve mensen die nog nooit in contact zijn geweest met blanken.

Een helikopter overvliegt het gebied. Twee mannen speuren het woud daar beneden af. Het lijkt een vervelende vlucht. Een groen dak, slechts af en toe onderbroken door een waterloop. Voor de rest altijd hetzelfde. Groen, groen, groen....

De piloot en zijn passagier blijven echter kijken. Ze zoeken wat.

‘Daar!’

Een open plek. Enkele hutten. Verbaasde inboorlingen die allen naar boven staren, ontzet, verwonderd. Een vreemde vogel die veel lawaai maakt. Enkele indianen lopen naar hun hutten en komen terug met blaaspijpen en bogen en pijlen. Maar als ze weer buiten zijn, is de vreemde vogel reeds verdwenen. Alleen het uitstervend lawaai van de motoren dringt nog door tot in het dorpje.

De helikopter vliegt verder.

‘Die zijn nog ver.’

‘Ver?’, reageert de passagier, ‘binnen het jaar zijn we hier.’

‘Tijd zat. We zijn nog niet dicht genoeg om ons een weg te banen naar dat dorp.’

‘Voor mij hoeft het ook niet. Je herinnert je nog wel Dave en Stilton. Ze gingen de inboorlingen begroeten en ze werden verwelkomd met giftige pijltjes uit blaaspijpen.’

‘Ja, we hebben ze pas weken daarna gevonden. Tenminste hun schedels.’

De piloot huiverde toen hij het beeld weer voor ogen riep.

‘Dat was wel het enige in de buurt. Kom laat ons terugkeren. Ik heb het op de kaart genoteerd.’

De helikopter maakte rechtsomkeer.

Aan de oever van de rivier verheffen zich een tiental hutten met strodaken, grote hutten die ieder een familie herbergen van de stam Nashau. In het centrum van het dorp brandt een vuur.

Enkele vrouwen, slechts gekleed, net als de mannen, in lendendoek, onderhouden het vuur en roosteren wat vlees van een vers geschoten luiaard.

Enkele oude mannen zitten voor één van de hutten en praten zacht met elkaar. Andere jongere mannen werken aan werktuigen en wapens. Enkele kinderen rennen heen en weer. Slechts enkele kinderen. De hele stam bestaat uit hoogstens vijftig personen.

In de meest afgelegen hut zit de medicijnman Athayica in kleermakerszit. Zijn verweerde, gerimpelde gelaat vertoont de ouderdom, maar kan niet de edelheid verbergen die het uitstraalt. Hij is eenvoudig gekleed, als de anderen slechts in een lendendoek, maar een grote kralenketting om de hals en de gekleurde pluimen die in zijn hoofdband steken, onderscheiden hem van de rest van de stamgenoten en wijzen op zijn waardigheid.

Tegenover hem zit een jaguar en ze kijken naar elkaar

De oude medicijnman spreekt met een melancholische, haast droevige stem.

‘Het einde van ons volk is in zicht, Mohayaca. De houthakkers zijn ons te dicht genaderd. De vreemde vogel die over ons vloog, het is een monster dat door die mensen werd bedwongen en gebruikt. De blanke mannen zullen komen. Zij brengen ziektes mee die onze stam zullen uitroeien. Onze enige weg is door de moerassen naar het land dat zij Brazilië noemen, maar velen van ons zijn zwak en zullen de reis niet overleven. Hoe lang wij het daar zullen uithouden...?’

De oude man liet het hoofd hangen en bewaarde enkele minuten het stilzwijgen. De jaguar keek hem bedroefd aan. Dan vervolgde hij

‘Je weet, Mohayaca, dat je die bijzondere gave hebt. Toen de grote Hayana onze voorouders maakte uit de stengels van riet, heeft hij één vrouw die kracht geschonken en die gave ging altijd over van moeder op dochter. Jij bent de laatste in de rij, Mohayaca, dat weet je.’

De jaguar knikte.

‘Als ons volk van de aarde verdwenen zal zijn, moet jij en jij alleen nog het tastbare bewijs blijven van onze zielen. De grote Hayana heeft het zo gewild, anders had hij die gave, generatie na generatie, niet laten voortbestaan. Hij heeft er een duidelijk doel mee gehad.

Die gave zal worden doorgegeven aan je dochter, Mohayaca en zij zal ze verder geven aan haar dochter. Daarom moet jij overleven, Mohayaca.’

Weer knikte jaguar.

‘Maar om te overleven kun je niet bij ons blijven. Wij trekken verder en wij weten niet of we ergens nog een plaats zullen vinden om te leven. Misschien zijn we gedoemd om in onze zwerftochten naar de eeuwige wouden te gaan, waar de grote Hayana op ons wacht, samen met onze voorouders. Eens zul jij ons daar weerzien, Mohayaca, maar jouw tijd is nog niet gekomen. Je hebt een taak in dit leven, een taak die moet verder gezet worden. Ons volk, de Nashau, moet eeuwig in jou en je dochters blijven voortleven, maar daarvoor is het nodig dat je ons gaat verlaten, Mohayaca.’

De jaguar liet een klaaglijk geluid horen. De oude medicijnman keek naar de grond en zweeg weer enkele ogenblikken. Dan vervolgde hij:

‘Van de Bayashu werden enkele kinderen van de dood gered. Zij werden naar een groot gebouw gebracht, waar vrouwen wonen die men zusters noemt en die in een andere god geloven, maar zij zorgen goed voor de kinderen. Daar moet jij naartoe, Mohayaca.’

Opnieuw stootte de jaguar een klaaglijk geluid uit.

‘Het is de beste kans voor jou om te overleven. En je weet dat het belangrijk is dat je overleeft. In jou overleven alle Nashau. Daarom moet je daarheen, Mohayaca.’

De jaguar boog droevig het hoofd.

‘Niemand weet waarom de grote Hayana je die gave geschonken heeft, maar zolang de zon er was en de maan en de bomen, zolang ons volk leefde, hebben jouw moeder, jouw grootmoeder en alle moeders en grootmoeders van hen die gave, die kracht gehad om zich steeds voor een korte tijd in een dier te veranderen. Waarom? De grote Hayana heeft daar een bedoeling mee gehad en we moeten zijn wens respecteren. Die gave heb jij nu, Mohayaca en die gave zal je dochter en kleindochter hebben en eens zal de grote Hayana ons duidelijk maken waarom hij die keuze heeft gemaakt. Begrijp je het, Mohayaca?’

Wederom knikte de jaguar.

De medicijnman zweeg en bleef met gebogen hoofd naar de grond staren.

Toen hij het hoofd weer oprichtte zat voor hem een meisje van een jaar of tien.

Ze was slank maar gespierd, had lang gitzwart haar dat tot ver over haar schouder reikte. Ze keek de medicijnman droef aan.

‘Ik wil met jou meegaan, Athayica, met mijn moeder, mijn vader, mijn volk.’

De medicijnman schudde het hoofd.

‘Het zou je dood betekenen, Mohayaca, en dat is niet de bedoeling geweest van de grote Hayana. Door jouw geslacht die gave te geven, is er een bedoeling. Die moeten we respecteren. Jij moet leven, Mohayaca, jij moet leven.’

Zuchtend stond de oude man recht en ging naar de uitgang van de hut. Mohayaca volgde hem. Even knipperden ze tegen het hevige zonlicht.

‘Neem nu afscheid, Mohayaca. Weldra komt de regen en dan is het te laat voor ons. Dan bereiken we nooit het land aan de andere zijde van de rivier.’

Er had zich een kring rond hen gevormd. Iedereen, jong en oud, stond rond de medicijnman en het meisje en allen beseften de ernst van het ogenblik.

‘Daarginds, Mohayaca’, de medicijnman wees in de richting van het noorden, ‘in die richting waar de zon nooit komt, is

een kamp van mensen die de bomen hakken. Zij zullen je naar de vrouwen brengen die zusters heten en daar zul je verder leven en je gave doorgeven. Neem nu afscheid, Mohayaca, het ogenblik is gekomen.'

Met droefgeestige blik keek het meisje de kring rond. De stam van de Mashau was nog maar klein. Een hoopje van vijftig mensen. Slechts vier kinderen. Meer dan tien ouderen die de tocht niet zouden overleven. Misschien de kinderen ook niet. Misschien niemand. Allen starden haar aan. Toen kwam beweging in de kring.

Eén voor één gingen ze voor Mohayaca staan en legden hun beide handen op haar voorhoofd. Daarna zakten ze op de knieën en maakten ze een diepe buiging, met het hoofd tot tegen de grond. Allemaal. Ouden, jongen, kinderen, mannen en vrouwen.

Als voorlaatste de medicijnman en als laatste haar moeder. Ze hield haar handen langer op het voorhoofd van het kind en haar hoofd langer tegen de grond.

Tenslotte voltooide Athayica, de medicijnman, het ritueel. Er vielen geen tranen, geen jammerklachten. Iedereen begreep dat dit zo moest zijn. Dat dit de wil was van de grote Hayana.

'Ga nu, Mohayaca, je moeder zal je de weg wijzen.'

.Mohayaca ging.

Ze keek nog één keer achterom, naar het enige beeld dat ze sedert haar jongste jaren kende. De hutten, de mensen, háár volk, haar familie, haar vrienden. Haar wereld! Dan schudde ze alles van zich af en begon het woud in te lopen.

Ze volgde de grote bontgekleurde ara die krijsend voor haar uitvloog en haar de weg toonde door de wildernis.

Nog nooit was Moahayaca zo ver van het dorp geweest.

Dit stuk van het woud kende ze niet. Er waren kleine, smalle waterlopen, die ze pas kruiste na goed te hebben uitgekeken. In deze waters leefden vaak alligators. Bredere waterlopen stak ze heel voorzichtig over. Ze wist dat alligators op het gespetter van water afkomen. Als het water maar even rimpelt, schenken ze er geen aandacht aan. Ze zoeken grote prooien en die maken veel waterverplaatsing. Maar toch was ze steeds op